

Wiesław Konarski

Realizacja programu duszpasterstwa rodzin w diecezji łódzkiej w latach posługi pasterskiej biskupa Józefa Rozwadowskiego

---

Łódzkie Studia Teologiczne 10, 15-26

2001

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

WIESŁAW KONARSKI

Łódź

REALIZACJA PROGRAMU DUSZPASTERSTWA RODZIN
W DIECEZJI ŁÓDZKIEJ W LATACH POSŁUGI PASTERSKIEJ
BISKUPA JÓZEFA ROZWADOWSKIEGO
1968–1986

WPROWADZENIE

Realizacja programu duszpasterstwa rodzin zależała w dużym stopniu od inspiracji biskupa J. Rozwadowskiego i przygotowanych pod jego kierunkiem programów duszpasterskich, a także od osobistego zaangażowania duszpasterzy i skupionych wokół nich ludzi świeckich, podejmujących trud pomocy rodzinie. Przygotowanie do życia w rodzinie prowadzone było nie tylko przez ośrodki duszpasterstwa rodzin, lecz także w ramach katechizacji dzieci, młodzieży i dorosłych. Wiele zachowań prorodzinnych kształtowało się w parafialnych grupach modlitewnych, charytatywnych, w prowadzonej działalności trzeźwościowej, w duszpasterstwach specjalistycznych i innych grupach apostołskich. Niektóre zadania mogły być realizowane jedynie w ramach wspólnego dzieła diecezjalnego. Takim zadaniem było wyszkolenie kadry laikatu do prowadzenia bezpośredniego przygotowania nupturientów.

1. PRZYGOTOWANIE DO ŻYCIA W RODZINIE

„Zważywszy, iż pomyślność każdej wspólnoty parafialnej jest ściśle uzależniona od pomyślności wspólnoty małżeńskiej, trzeba uważać duszpasterstwo rodzin, zwłaszcza młodych małżeństw, za najwyższy imperatyw pastoralny”¹ – w duchu tego wskazania w parafiach diecezji łódzkiej w latach siedemdziesiątych podejmowano działania na rzecz rodziny.

---

¹ J. Rozwadowski, *Program duszpasterski diecezji łódzkiej na rok 1972/73*, WdŁ, 1972, nr 12, s. 287.

W pierwszym roku pasterzowania biskupa J. Rozwadowskiego prowadzone były w dwunastu parafiach konferencje religijno-wychowawcze dla rodziców. Zorganizowano je z myślą o realizacji postulatu soborowej *Deklaracji o wychowaniu chrześcijańskim*. Ich zadaniem było pogłębienie wiedzy religijnej, pedagogizacja rodziców oraz uwrażliwienie dorosłych na problemy młodego pokolenia. Powyższa inicjatywa spotkała się z zainteresowaniem ze strony rodziców. Spotkaniom towarzyszyła ożywiona dyskusja wokół problemów poruszanych zgodnie z ustalonymi wcześniej tematami². W sprawozdaniu z działalności Duszpasterstwa Rodzin za rok 1970/71 zamieszczono następujące informacje: „We wszystkich parafiach istnieje poradnictwo rodzinne, w dekanatach posiadających parafie małe – poradnictwo na szczeblu dekanalnym. Ponadto w Łodzi istnieje centralny punkt poradnictwa rodzinnego dla całej diecezji”³, zorganizowany w parafii pw. Najświętszego Imienia Jezus, czynny w każdą środę. W każdym dekanacie powołano dekanalnego duszpasterza rodzin. Dekanalni duszpasterze mieli za zadanie koordynować pracę na terenie dekanatu. Co kwartał spotykali się z biskupem ordynariuszem, aby zdać sprawozdanie z działalności duszpasterskiej i zapoznać się z nowymi dokumentami i ustaleniami Krajowej Komisji do Spraw Duszpasterstwa Rodzinnego. W omawianym okresie we wszystkich parafiach odprawiono specjalne nabożeństwa oraz odbywały się spotkania z młodymi małżeństwami. „Przy okazji wizytacji pasterskich owe spotkania odbywały się z udziałem Księdza Biskupa. Podczas nabożeństw małżonkowie odnawiali swe śluby”⁴. Warto w tym miejscu wspomnieć spotkanie małżonków z Biskupem Ordynariuszem w parafii pw. Najświętszego Imienia Jezus w Łodzi. W ostatnią niedzielę grudnia 1969 r. w związku z przypadającą uroczystością Świętej Rodziny zorganizowano w tej parafii specjalne nabożeństwo dla tych par małżeńskich, które w miejscowym kościele udzielały sobie sakramentu małżeństwa. Na uwagę zasługiwał starannie przygotowany ceremoniał odnowienia ślubów⁵.

W 1972 r. w czerwcu w Łodzi obradowała Komisja Episkopatu Polski do Spraw Duszpasterstwa Rodzin. „Tematem wiodącym konferencji było przygotowanie bliższe do małżeństwa, rozpatrywane w świetle wytycznych I Instrukcji Episkopatu oraz doświadczeń z poszczególnych diecezji. Referat programowy wygłosił przewodniczący Komisji – biskup J. Rozwadowski. [...] Omówiono również organizację i przebieg przygotowania bliższego do sakramentu małżeństwa w diecezji łódzkiej”⁶. W trakcie dyskusji stwierdzono, że z przeprowadzonych badań ankietowych wynika pozytywna ocena kursów przedmałżeńskich. Zwrócono także uwagę, że celowe było zróżnicowanie profilu tych kursów w

---

² Konferencje religijno-wychowawcze dla rodziców, WDL, 1979, nr 1, s. 18.

³ Z działalności Duszpasterstwa Rodzinnego (w roku katechetycznym 1970/71), WDL, 1971, nr 11, s. 305.

⁴ Tamże.

⁵ Por. WDL, 1970, nr 3, s. 59.

⁶ Ogólnopolska Konferencja Diecezjalnych Duszpasterzy Rodzin w Łodzi, WDL, 1973, nr 10, s. 242.

zależności od okresu dzielącego słuchaczy od terminu wstąpienia w związek małżeński. Uczestnicy narady w trosce o modlitewne wewnętrzne ubogacenie małżonków ustalili, że 14 października będzie dniem Ogólnopolskiej Pielgrzymki Młodych Małżeństw na Jasną Górę pod przewodnictwem diecezjalnych duszpasterzy rodzin. Rokrocznie w latach następnych druga niedziela października była dniem modlitwy młodych małżeństw przed tronem Matki Bożej.

W 1973 r. Łódź była miejscem dwu ogólnopolskich konferencji: Ogólnopolskiej Konferencji Diecezjalnych Duszpasterzy Mężczyzn i Ogólnopolskiej Konferencji Diecezjalnych Duszpasterzy Rodzin. W obu konferencjach uczestniczył Ordynariusz Łódzki. W pierwszej „podkreślano, że wychowania do ojcostwa nie da się odłączyć od całego kontekstu wychowania do małżeństwa i rodziny”⁷. Postulowano, aby zagadnienia autorytetu ojca i jego udziału w procesie wychowania dziecka były realizowane w ramach organizowanych kursów przedmałżeńskich, konferencji przedślubnych, konferencji przedchrzcielnych, a także w ramach pedagogizacji młodych małżeństw. „Myślą przewodnią ogólnopolskiej konferencji duszpasterzy mężczyzn było przedstawienie roli i zadań mężczyzny w obecnej sytuacji rodziny”⁸. Wykład na temat „Dojrzewanie do ojcostwa w zależności od wieku” – wygłosiła doc. Teresa Kukołowicz (KUL), a drugi wykład programowy na temat „Społeczna rola męża-ojca w rodzinie w sytuacji dążeń emancypacyjnych kobiety, żony, matki” wygłosił doc. Franciszek Adamski (KUL).

Obradom Ogólnopolskiej Konferencji Diecezjalnych Duszpasterzy Rodzin przewodniczył ordynariusz łódzki. „Węzłowym zagadnieniem spotkania był problem życia religijnego współczesnej rodziny”⁹. Wszyscy uczestnicy spotkania otrzymali na piśmie *Wytyczne* Komisji Episkopatu do Spraw Rodzin w sprawie pogłębiania życia religijnego współczesnej rodziny. Wytyczne sformułowane w sześciu punktach uwzględniały problemy przygotowania do sakramentu małżeństwa, wskazywały możliwości współpracy laikatu w wypełnianiu zadań duszpasterskich i drogi poszukiwania ludzi gotowych podjąć zadania apostołskie w swoim otoczeniu.

Rok 1975 był bardzo bogaty w różnego typu spotkania i inicjatywy dla dobra rodzin. Łączyło się to z uchwaleniem w tym roku II Instrukcji Episkopatu Polski oraz ogłoszeniem go Międzynarodowym Rokiem Kobiet. W Łodzi na początku maja obradowała Komisja do Spraw Rodzin. „Głównym tematem narad było ustalenie długoterminowego planu pracy wchodzących w skład Komisji zespołów specjalistycznych, a mianowicie: Sekcji Doktrynalnej, Sekcji Przygotowania Kadr dla Duszpasterstwa Rodzin, Sekcji Formacji Małżeństwa i Rodziny oraz Sekcji Pomocy Rodzinie”¹⁰. Uczestnicy sesji zapoznali się z wynikami badań socjologicznych nad postawami narzeczonych oraz podjęli wnioski duszpasterskie usprawniające

⁷ *Ogólnopolska Konferencja Diecezjalnych Duszpasterzy Mężczyzn w Łodzi*, WDŁ, 1974, nr 6, s. 140.

⁸ Tamże.

⁹ Tamże, s. 141.

¹⁰ *Z prac Komisji Episkopatu do Spraw Rodzin*, WDŁ, 1975, nr 7, s. 152.

prace przygotowawcze do małżeństwa i rodziny. W dyskusji zwrócono uwagę na konieczność zacieśniania współpracy między poszczególnymi pionami pastoralnymi oraz na potrzebę intensywnego przygotowania i doskonalenia duchownych oraz świeckich współpracowników duszpasterstwa rodzin. W homilii, głoszonej podczas mszy inauguracyjnej ogólnopolską konferencję diecezjalnych referentów duszpasterstwa rodzin, biskup J. Rozwadowski zwrócił uwagę, że obchodzony obecnie Międzynarodowy Rok Kobiet „o tyle tylko spełni swoją rolę, o ile potrafimy wychować mężczyzn do świadomej i dojrzałej odpowiedzialności za kobietę, małżeństwo, rodzinę i dziecko”¹¹. Następnie wskazał na niektóre możliwości apostolskiego aktywizowania mężczyzn, jakie daje obowiązujące we wszystkich diecezjach przygotowanie do małżeństwa, sakramentu chrztu i bierzmowania.

Na posiedzeniu Wydziału Duszpasterstwa 22 października 1975 r. uczestnicy podkreślali potrzebę ustawicznego dokształcania samych duszpasterzy, aby realizowali zadania pasterskie, stosując najnowsze dokumenty Stolicy Apostolskiej w odniesieniu do aktualnych potrzeb środowiska. „Sporo uwagi poświęcono trosce o katechizację dorosłych, rodziców, narzeczonych i młodych małżeństw, jak również sprawie formacji wiernych poprzez liturgię, pogłębianie przeżyć religijnych przy okazji przyjmowania sakramentów świętych”¹². W tym nurcie pracowano także w roku następnym. Nowym wnioskiem, który wysunęli uczestnicy w czasie sesji zwyczajnej Komisji Episkopatu Polski do Spraw Rodzin 9 czerwca 1976 r. była konieczność wzmocnienia działań zapobiegających rozkładowi życia rodzinnego. W dyskusji po przedłożeniach programowych zgłoszono szereg konkretnych wniosków zmierzających do lepszego dostosowania duszpasterstwa do bieżących potrzeb, ze szczególnym uwzględnieniem opieki nad rodzinami rozbitymi.

W 1976 r., a także w latach następnych, problemy rodzinne były dyskutowane na spotkaniach dekanalnych duszpasterzy. Takie spotkania odbywały się co kwartał. Programy spotkań uwzględniały zasady organizacji pracy duszpasterstwa rodzin na terenie dekanatu, zadania dekanalnego duszpasterza rodzin, główne kierunki prac duszpasterstw rodzin oraz udział laikatu w parafialnych i dekanalnych pracach duszpasterskich. W wygłaszanych referatach i dyskusjach wiele miejsca „poświęcono specyfice duszpasterskiej terenu łódzkiego i wynikającym stąd problemom. Chodziło przede wszystkim o takie sprawy, jak: centra wielkiego przemysłu włókienniczego (Łódź i okoliczne miasta), praca trójzmiannowa kobiet, sprawy opieki nad dziećmi, zmęczenie ludzi, fluktuacja demograficzna, mała liczba ośrodków duszpasterskich, katecheza dorosłych, przygotowanie młodych ludzi do sakramentu małżeństwa itp.”¹³.

¹¹ *Ogólnopolska Konferencja Diecezjalnych Referentów Duszpasterstwa Mężczyzn w Łodzi*, WdŁ, 1975, nr 7, s. 153.

¹² *Posiedzenie Wydziału Duszpasterstwa*, WdŁ, 1975, nr 11–12, s. 272.

¹³ *Konferencje Rejonowe Duchowieństwa poświęcone problematyce Duszpasterstwa Rodzin*, WdŁ, 1980, nr 2, s. 46.

W październiku 1979 r. Referat Duszpasterstwa Żeńskiej Młodzieży Pracującej przy Kurii Biskupiej w Łodzi zorganizował spotkania z młodzieżą żeńską i młodymi matkami. Odbywały się one pod hasłem: „Chrześcijańska i polska kultura życia rodzinnego”. Ich celem było wyrobienie umiejętności wprowadzenia treści religijnych do domu rodzinnego ze szczególnym eksponowaniem uroczystości o charakterze rodzinnym. Dodatkowym akcentem był pokaz dekoracji stołu na święta. Powyższe spotkania odbywały się w siedmiu parafiach łódzkich i w jednej poza Łodzią. Prelekcje głosiła Elżbieta Malinowska z Katowic.

W tym samym roku odbył się także Dzień Skupienia dla księży katechetów. Konferencję na temat: „Nowe metody przygotowania do życia rodzinnego” wygłosiła Bronisława Strojnowska. Metody te polegały na wytworzeniu więzi między uczestnikami, podawaniu tej wiedzy, która wzbudza zainteresowanie oraz na aktywizowaniu uczestników.

W 1985 r. diecezja łódzka gościła Johna i Evelyn Billingsów, znane na całym świecie małżeństwo lekarskie, które przedstawiło rzetelną wiedzę o funkcjonowaniu ludzkiej płodności i o odpowiedzialnym rodzicielstwie. Państwo Billingsowie odwiedzili kilka polskich miast, „we wszystkich miejscowościach odbywały się spotkania organizowane oddzielnie dla kręgów poradnictwa rodzinnego oraz dla świata lekarskiego, ze szczególnym uwzględnieniem Akademii Medycznych. Niemal w każdym przypadku zaznaczała się pewna prawidłowość: środowiska poradniane były zafascynowane osobowością naszych szanownych gości i urokiem prowadzenia wykładu; w środowiskach lekarskich odczuwało się rezerwę i pewne uprzedzenie”¹⁴.

W latach pasterzowania biskupa J. Rozwadowskiego 28 grudnia był Dniem Wynagrodzenia za Grzechy przeciw Życiu Nienarodzonych. W tym dniu we wszystkich kościołach diecezji odbywały się nabożeństwa przebłagalne za naruszenie podstawowych praw człowieka przez grzechy przeciwko życiu poczętych dzieci. Grzech dzieciobójstwa oddala ludzi od Boga i prowadzi do samozagłady narodu. Śmierć nienarodzonych w naszym kraju zbiera obfite żniwo, a grzech przerywania ciąży jest wyzwaniem dla Bożej sprawiedliwości¹⁵ – tymi słowami ordynariusz łódzki budził sumienie swoich diecezjan.

W latach osiemdziesiątych istniała już doraźna pomoc dla osób mających trudności – Telefon Zaufania. Porad telefonicznych udzielały osoby odpowiednio przygotowane, a z pomocy mogli korzystać młodzi ludzie, samotne matki, rodzice dorastającej, trudnej młodzieży, a także rodziny, które borykały się z trudnościami.

Omawiając lata posługi pasterskiej biskupa J. Rozwadowskiego, należy także wspomnieć nurt ekumeniczny, jaki został stworzony przez małżeństwa o różnej przynależności kościelnej. Istnienie takich rodzin nakładało obowiązek zapewnienia odpowiedniej opieki ze strony duszpasterzy. W pracach duszpasterskich

¹⁴ W. Fijałowski, *Wizyta Johna i Evelyn Billingsów w Polsce*, WDL, 1985, nr 9, s. 215.

¹⁵ Por. J. Rozwadowski, *Odezwa do Diecezjan przed dniem wynagrodzenia za grzechy przeciw życiu nienarodzonych 1983*, WDL, 1984, nr 1–2, s. 21, por. WDL, 1982, nr 1–2, s. 16.

szukano tego, co łączyło chrześcijan innych wyznań z katolikami, choć nie wolno było zacierać istniejących różnic. Szczególnym zadaniem była troska o kształtowanie postaw moralnych obu małżonków oraz o właściwy rozwój rodziny. Głównie zadanie duszpasterstwa rodzinnego, jakim jest budzenie poczucia społecznej współodpowiedzialności za prawidłowe funkcjonowanie rodzin i stwarzanie im warunków do dobrego wywiązywania się z powierzonych zadań. Kościół łódzki pod przewodnictwem biskupa J. Rozwadowskiego wypełnił bardzo dobrze. Rodzina i jej problemy stanowiły główne zadania wspólnoty diecezjalnej.

2. PORADNICTWO RODZINNE W PARAFIALNYCH PORADNIACH ŻYCIA RODZINNEGO

Podnoszenie kultury życia rodzinnego i docenienie wartości małżeństwa i rodziny stało się najważniejszą sprawą społeczną drugiej połowy naszego stulecia. Dlatego stworzenie powszechnego systemu przygotowania do małżeństwa stało się sprawą pilną. Starsze pokolenie na ogół nie umiało przygotować młodych do małżeństwa i bezradnie przeżywało dramaty młodych małżeństw. W samym Kościele także nie było gotowych wzorców pomocy wiernym w tym zakresie. Dlatego to, co miało miejsce w Kościele łódzkim zasługuje na wielkie uznanie i podziw. W krótkim czasie katechezą przedmażeńską objęto szerokie rzesze młodych ludzi przygotowujących się do życia w rodzinie. Rozbudowa parafialnych ośrodków poradnictwa rodzinnego, w tym także stałych, sprzyjała uświęceniu życia rodzinnego. W roku katechetycznym 1970/71 w całej diecezji podjęto różnorakie działania na rzecz rodziny. „W ramach przygotowania dalszego młodzieży do małżeństwa i życia w rodzinie, upoważnione osoby świeckie wygłaszały specjalne konferencje: dla klas VII–VIII 169 razy, dla klas IX–X 157 razy, dla młodzieży akademickiej 20 razy”¹⁶. Obowiązkowa katecheza dla nupturientów odbywała się we wszystkich parafiach. Jeśli parafie były za małe, spotkania przygotowujące dla narzeczonych organizowano w dekanatach. Katecheza przedmażeńska obejmowała przynajmniej trzy nauki; dwie mogły być głoszone przez duszpasterza, jedna przez osobę świecką. W omawianym okresie we wszystkich parafiach zorganizowano spotkania z młodymi małżeństwami i specjalne nabożeństwa dla tych małżeństw. W całej diecezji zainicjowano poradnictwo rodzinne; w każdej większej parafii dla członków wspólnot parafialnych oraz poradnictwo na szczeblu dekanalnym dla małych społeczności parafialnych.

W latach następnych kursy przygotowujące do podjęcia obowiązków rodzinnych i małżeńskich uległy rozszerzeniu i trwały zwykle 10 tygodni. Organizowano raz w tygodniu, na ogół w niedzielę, po mszy św. dla młodzieży lub w sobotę w godzinach popołudniowych. W czasie trwania kursu omawiano 20 tematów, łącząc po dwa tematy na jednym spotkaniu. Opracowane wykazy tematów przekazano księżom od-

¹⁶ *Z działalności Duszpasterstwa Rodzinnego (w roku katechetycznym 1970/71)*, WdŁ, 1971, nr 12, s. 305.

powiedzialnym za merytoryczną obsługę kursów. W trakcie spotkań przedstawiano młodzieży stanowisko Kościoła w odniesieniu do ludzkiej płodności i wskazywano potrzebę zgłębiania wiedzy po to, aby wspólne życie małżeńskie mogło być harmonijne. W kursach tych młodzież uczestniczyła chętnie i pilnie. Na przykład w parafii św. Katarzyny w Zgierzu w roku katechetycznym 1972/73 kurs ukończyło 250 osób, a w Tuszynie około 500 osób¹⁷. W kilku parafiach w uroczystości zakończenia kursu wziął udział Biskup Ordynariusz. Niezależnie od ukończonych kursów, nupturientów objęto obowiązkowym pouczeniem przedślubnym.

W 1971 r. w wielu parafiach odbyło się przygotowanie młodych ludzi do przyjęcia sakramentu małżeństwa. W Łodzi takie przygotowanie zorganizowano w parafiach pw. św. Teresy, Najświętszego Serca Jezusowego na Julianowie, św. Franciszka, św. Apostołów Piotra i Pawła i św. Stanisława Kostki. Poza Łodzią tym przygotowaniem objęto młodych ludzi w parafii Siedlec, Szczerców, Kaszewice, Bełdów i Leźnica Wielka¹⁸. Od 1972 r. program przygotowania nupturientów obejmował już 5 nauk, przy czym 2 głosił ksiądz, a 3 fachowo przygotowany prelegent. Narzeczeni byli także poddawani egzaminowi „sprawdzającemu zgodność posiadanej przez nich koncepcji małżeństwa z nauką Kościoła”¹⁹. Oprócz kursów przedmałżeńskich dla młodzieży starszej (powyżej 17 roku życia) uczącej się i pracującej, odbywały się konwersatoria rodzinne w akademickich ośrodkach duszpasterskich. Zajęcia prowadzono w formie prelekcji z dyskusją lub w formie pogadań przygotowywanych przez samą młodzież akademicką z wykorzystaniem materiałów proponowanych przez Wydział Rodzinny. Przewodniczył tym spotkaniom duszpasterz akademicki. Na wszystkich kursach zajęcia z zakresu seksuologii prowadzone były wyłącznie przez osoby świeckie, mające stosowne kwalifikacje i misję kanoniczną, delegowane do poszczególnych parafii przez Wydział Rodzinny. W szczególnych okolicznościach (brak osoby świeckiej z fachowym przygotowaniem), dopuszczano możliwość posłużenia się konferencjami nagranyymi na taśmę magnetofonową. Jak wykazały badania socjologiczne, przeprowadzone wśród nupturientów na terenie diecezji, kursy przedmałżeńskie oceniano jako przydatne²⁰. Warto podkreślić, że dla uczestników były one nie tylko ważne z racji przygotowania do odpowiedzialnego życia rodzinnego, ale stanowiły także okazję do pogłębienia życia religijnego. Mobilizowały do systematycznego uczestnictwa we mszy świętej i gorliwego wypełniania obowiązków religijnych.

Rok 1975 i lata następne przyniosły konieczność dostosowania poczynań duszpasterskich na rzecz rodziny do wymogów Drugiej Instrukcji Episkopatu Polski dotyczącej przygotowania do małżeństwa i życia rodzinnego. W diecezji łódzkiej w dalszym ciągu organizowano kursy przedmałżeńskie i konferencje przedślubne. Podczas spotkania księży proboszczów łódzkich 26 września 1975 r. skła-

¹⁷ Por. *Parafialne kursy przedmałżeńskie*, WdŁ, 1973, nr 5–6, s. 139.

¹⁸ *Kronika wydarzeń z roku 1971*, WdŁ, 1972, nr 2–3, s. 72.

¹⁹ *Spotkania dekanalnych duszpasterzy rodzin*, WdŁ, 1972, nr 11, s. 268.

²⁰ Por. *Wiosenne konferencje dla duchowieństwa*, WdŁ, 1973, nr 12, s. 243.

dano następujące sprawozdania: „W miesiącach I–IX br. objęto kursami przedmałżeńskimi 5 tysięcy narzeczonych”²¹. Każdy kurs obejmował 10 spotkań, na których omawiano 20 tematów. W tym roku oraz w latach następnych organizowano kursy „centralne” dla osób, które z różnych przyczyn nie uczestniczyły w kursach parafialnych, a zamierzały zawrzeć związek małżeński. Niektóre z nich przygotowywano do sakramentów św. (I Komunia i bierzmowanie).

W 1976 r. w „Wiadomościach Diecezjalnych Łódzkich” ukazała się informacja na temat pracy poradni rodzinnej w parafii pw. Podwyższenia św. Krzyża w Łodzi. Poradnia posiadała własny lokal i czynna była codziennie w godzinach przedpołudniowych (9⁰⁰–11⁰⁰) i wieczornych (19⁰⁰–21⁰⁰). Dyżury pełnili: duszpasterz, stała doradczyni parafialna, dwóch lekarzy, pedagog, prawnik i instruktorka etycznego planowania rodziny. W latach 1971–1976 udzielano porad i przeprowadzono konsultacje z około 200 parami narzeczonych. Udzielono 20 porad prawnych, kilku porad w zakresie odpowiedzialnego rodzicielstwa, przeprowadzono wykłady dla rodziców i rodziców chrzestnych²².

W omawianym czasie znacznie rozszerzono sieć poradni, dążąc do zorganizowania poradnictwa rodzinnego przy każdej parafii. Jednocześnie zaczęto rozszerzać zakres świadczeń, tzn. oprócz nauczania naturalnych metod regulacji poczęć, rozwijano poradnictwo psychologiczne, wychowawcze i społeczne.

W grudniu 1978 r. podczas obchodów 10. rocznicy ingresu biskupa J. Rozwadowskiego do łódzkiej katedry, biskup J. Kulik, mówiąc o dorobku diecezji, zwrócił uwagę „na osiągnięcia w zakresie duszpasterstwa rodzinnego (przygotowanie do małżeństwa dalsze, bliższe i bezpośrednie, katecheza rodziców, sprawy poradnictwa parafialnego i specjalistycznego)”²³. Działania na rzecz rodziny w omawianym dziesięcioleciu stanowiły istotny dorobek diecezji.

W latach 1979/1980 Klub Inteligencji Katolickiej w ramach Sekcji Rodzinnej, współpracującej z parafią pw. św. Teresy w Łodzi, podjął bardzo szeroką działalność w zakresie poradnictwa. Zespołem poradnictwa kierował niestrudzenie propagator naturalnych metod planowania rodziny wówczas doc. dr Włodzimierz Fijałkowski. Porad udzielano w pomieszczeniach plebanii parafialnej, oprócz niedziel i sobót w godz. 18⁰⁰–19³⁰ zgodnie z poniższym harmonogramem:

1. Sprawy ogólne – duszpasterz (poniedziałki).
2. Sprawy ginekologiczno-seksuologiczne – lekarz specjalista (codziennie).
3. Alkoholizm. Trudności wychowawcze – pedagog społeczny i psycholog (środy).
4. Problemy nerwicowo-psychiatryczne – lekarz psychiatra (czwartek).
5. Naturalne planowanie rodziny – doradca parafialny (codziennie).
6. Sprawy zdrowia rodziców i dzieci – lekarz pediatra (środy).

²¹ Z zebrania księży proboszczów parafii łódzkich, WdŁ, 1975, nr 11–12, s. 271.

²² Z duszpasterstwa rodzin w parafii Podwyższenia św. Krzyża w Łodzi, WdŁ, 1976, nr 5–6, s. 139.

²³ Dziesięciolecie pasterzowania biskupa ordynariusza Józefa Rozwadowskiego w Kościele łódzkim, WdŁ, 1979, nr 2–4, s. 95.

7. Sprawy socjologiczne-wychowawcze – socjolog (II i IV wtorek miesiąca).
8. Adopcje – pedagog społeczny (codziennie).
9. Poradnictwo rodzinne, przedmałżeńskie – doradcy rodzinni (poniedziałki i piątki)²⁴.

W 1983 r. do tego bogatego już zakresu działań wspomagających rodzinę w trudnym dziele przekazywania życia ludzkiego dołączono Telefon Zaufania. Służył wówczas pomocą kobietom z ciężą problemową, młodzieży poszukującej życzliwości i zrozumienia, osobom młodszym i starszym borykającym się samotnie z różnorakimi trudnościami.

Duszpasterstwo Rodzin Kościoła łódzkiego w latach siedemdziesiątych i osiemdziesiątych, odpowiadając na wyzwanie czasu, prowadziło działalność w dwóch aspektach:

- promocji rodziny i jej chrześcijańskiej formacji,
- organizacji instytucji wspomagających rodziny zagrożone w realizacji swego chrześcijańskiego powołania.

Chrześcijańskiej formacji rodziny podejmowali się duchowni i świeccy pracownicy duszpasterstwa rodzin. Po uzyskaniu odpowiednich kwalifikacji w poradniach rodzinnych służyli pomocą rodzinom przeżywającym trudności, samotnym matkom i młodzieży przygotowującej się do przyszłych ról małżonków rodziców. Przez organizowanie licznych konferencji, spotkań, konsultacji i sympozjów ułatwiali poznanie stanowiska Kościoła w zakresie przestrzegania prawa człowieka do życia i prawidłowego rozwoju w zdrowej moralnie rodzinie. Działalność na rzecz rodziny znalazła stałe miejsce wśród zadań duszpasterskich w parafiach całej diecezji. W wielu poradniach rodzinnych, oprócz instruktorek etycznego planowania rodziny, dyżury pełnili lekarze, pedagodzy, kapłani i prawnicy. Mniejsze ośrodki parafialne nawiązywały współpracę z wzorowo prowadzonymi poradniami dekanalnymi²⁵.

3. KURSY I SZKOLENIA DLA INSTRUKTORÓW PORADNICTWA RODZINNEGO

W 1968 r. 21–23 września 1968 r. po raz pierwszy w diecezji łódzkiej z inicjatywy Referatu do Spraw Rodzin przy Kurii Biskupiej zorganizowano kurs, który odbył się w Domu Sióstr Honoratek w Łodzi przy ul. Lokatorskiej 12. W ramach tego kursu omawiano niektóre problemy z zakresu życia małżeńsko-rodzinnego i wychowania młodzieży do miłości w świetle etyki katolickiej. Uczestniczyli w nim księża, siostry zakonne, lekarze, nauczyciele i pielęgniarki. W kursie wzięło udział łącznie około 300 osób. Referaty wprowadzające do dyskusji wygłosiła prof. Wanda Półtawska z Krakowa²⁶. Ożywione dyskusje świadczyły o zainteresowaniu tematyką oraz o potrzebie podejmowania tego typu akcji.

²⁴ *Z działalności sekcji rodzinnej KIK w Łodzi*, WDŁ, 1980, nr 8, s. 95.

²⁵ *Z duszpasterstwa rodzin w parafii Podwyższenia św. Krzyża w Łodzi*, WDŁ, 1976, nr 5–6, s. 139.

²⁶ Por. J. Wiktorowski, *Z życia diecezji*, WDŁ, 1968, nr 12, s. 286.

W roku katechetycznym 1970/71 w diecezji odbyło się 18 dekanalnych kursów instruktorskich dla osób, które pragnęły podjąć pracę w poradnictwie rodzinnym. Kurs trwał 10 miesięcy i ukończyły go 294 osoby. Aby podkreślić rangę tej formy pracy w diecezji w wielu uroczystościach rozpoczęcia i zakończenia uczestniczył ordynariusz lub biskupi pomocniczy. W 1970 r. uroczystą mszą świętą rozpoczęto kursy katolickiej etyki małżeńskiej według poniższego rozkładu: 18 stycznia w parafii pw. Najświętszego Serca Jezusa w Tomaszowie Mazowieckim; 8 lutego w parafii Tuszyn; 26 kwietnia w kościele Ojców Bernardynów w Łęczycy; 10 maja w kościele pw. Matki Bożej Różańcowej w Pabianicach. W tym samym roku w obecności pasterzy diecezji zakończono kursy w następujących parafiach: 15 lutego w parafii prowadzonej przez księży jezuitów; 11 października w Tomaszowie Mazowieckim; 21 października w Bełchatowie²⁷. W 1971 r. także uroczystie rozpoczęto przygotowania kadry poradnictwa rodzinnego w następujących parafiach: 17 stycznia w parafii pw. św. Józefa w Łodzi; 31 stycznia w Bełchatowie; 21 lutego w parafii pw. św. Teresy w Łodzi. W sposób uroczysty obchodzono zakończenie kursów: 14 czerwca w parafii pw. Matki Boskiej Zwycięskiej w Łodzi; 30 czerwca w Szczercowie; 19 października w Rokicinach; 16 grudnia w Witowie; 20 grudnia w Poddębicach²⁸. W tym samym roku dla instruktorek poradnictwa rodzinnego na początku roku zorganizowano rekolekcje. Zatrószono się o pogłębienie życia duchowego i wiedzy, organizując co drugi miesiąc skupienia ascetyczne. Z tej formy doskonalenia korzystały instruktorki parafialne, dekanalne i rejonowe. Częściej, co miesiąc, odbywały się skupienia prelegentów młodzieżowych.

W latach następnych, przez cały czas pasterzowania biskupa J. Rozwadowskiego, w każdą czwartą niedzielę miesiąca o godz. 10⁰⁰ w kaplicy Sióstr Honoratek spotykały się instruktorki życia rodzinnego. Były to stałe spotkania miesięczne z ustalonym programem, który obejmował udział we mszy świętej, szkolenie prowadzone przez osoby wykwalifikowane oraz dyskusję wokół poruszanych tematów. W omawianym okresie z polecenia Biskupa Ordynariusza każda parafia w diecezji miała obowiązek zaopatrzenia się w specjalną biblioteczkę, zawierającą minimum niezbędnych pozycji do dobrego funkcjonowania poradni. Przygotowaniem wykazu lektur zajmował się Referat Rodzinny²⁹. Współpracownicy duszpasterstwa rodzin spotykali się w każdy drugi czwartek miesiąca o godz. 18³⁰ w gmachu Kurii Biskupiej, by pod przewodnictwem Ordynariusza modlić się i przygotowywać do prac w zakresie poradnictwa rodzinnego³⁰.

Doskonalenie kadry instruktorskiej było ważnym zadaniem, gdyż potrzeby wciąż narastały. Dążono bowiem do tego, by w każdej parafii istniał punkt porad-

²⁷ *Kronika wydarzeń z roku 1970*, WdŁ, 1970, nr 9, s. 206; *Kronika wydarzeń w roku 1971*, WdŁ, 1971, nr 3–4, s. 112–113.

²⁸ *Kronika wydarzeń z roku 1972*, WdŁ, 1972, nr 2–3, s. 71–72.

²⁹ Por. *Z działalności duszpasterstwa rodzinnego (w roku katechetycznym 1970/71)*, WdŁ, 1970, nr 12, s. 304.

³⁰ Por. J. Rozwadowski, *Stale skupienia miesięczne*, WdŁ, 1985, nr 1–2, s. 26.

nictwa rodzinnego. „Rozwój sieci poradnictwa rodzinnego wymagał stałej troski o kadry instruktorskie. Na szczeblu dekanalnym lub rejonowym systematycznie przeprowadzano szkolenie instruktorów poradnictwa rodzinnego, niezależnie od szkoleń parafialnych, które przygotowywały ludzi świeckich do oddziaływania środowiskowego”³¹.

W 1975 r. na terenie diecezji rozpoczęło działalność dwuletnie Studium Problematyki Małżeństwa i Rodziny, zorganizowane i kierowane przez Diecezjalną Komisję do Spraw Duszpasterstwa Rodzin. Program obejmował wykłady, ćwiczenia i konwersatoria połączone z pracą formacyjną. Program realizowali specjaliści duchowni i świeccy. Uczestnikami studium były osoby świeckie wytypowane przez parafie. Zdobywane kwalifikacje umożliwiały tym ludziom pracę w duszpasterstwie rodzin.

W pierwszym roku zajęcia odbywały się raz w tygodniu i obejmowały wykłady z zakresu teologii małżeństwa i rodziny, ascetyki oraz wybranych zagadnień życia rodzinnego, ze szczególnym uwzględnieniem problemów odpowiedzialnego rodzicielstwa. W drugim roku wykładano słuchaczom teologię pastoralną, z uwzględnieniem problemów duszpasterstwa rodzin. Przeprowadzano także zajęcia seminaryjne, na których uczestnicy przedstawiali własne próby rozwiązywania najczęściej spotykanych problemów życia małżeńskiego i rodzinnego. Uczestnicy studium zapoznawani byli także z bieżącymi informacjami z życia Kościoła. Zdobywane umiejętności sprawdzano poprzez kolokwia i prace pisemne. W latach 1978/79 i 1979/80 Studium Problematyki Małżeństwa i Rodziny działało równolegle w dwóch ośrodkach, na terenie Łodzi, przy parafii pw. Podwyższenia Świętego Krzyża, i w Pabianicach, przy parafii pw. Matki Bożej Różańcowej. 8 marca 1980 r. odbyło się zakończenie cyklu dwuletnich zajęć w ośrodku pabianickim, połączone ze mszą świętą odprawioną przez Ordynariusza Łódzkiego, rozdaniem dyplomów i wręczeniem misji kanonicznej. Spośród 25 absolwentów misję kanoniczną ze skierowaniem do konkretnej pracy duszpasterskiej otrzymało 14 osób³². W ośrodku łódzkim cykl dwuletnich zajęć zakończono w maju 1980 r. Od 31 sierpnia do 2 września 1979 r. 50 pracowników duszpasterstwa rodzin z diecezji łódzkiej odbywało ćwiczenia rekolekcyjne w Niepokalanowie pod przewodnictwem o. dr Klemensa Sliwińskiego tamtejszego gwardiana. Rekolekcionista w swoich naukach ukazał, że pogłębione życie w przyjaźni z Bogiem stanowi źródło aktywności apostołskiej³³.

W celu dobrego przygotowania pomocników do katechezy przedmałżeńskiej przez szereg lat diecezja łódzka organizowała specjalne kursy przeznaczone dla ludzi młodych, w większości studentów. W 1978 r. takie studium zorganizowano w Czaplunku, w 1979 r. we Fromborku, w 1980 r. w Szczawinie koło Łodzi. Słuchacze wprowadzani byli w problematykę zarówno ze strony teologiczno-

³¹ Por. *Ewangelizacja rodziny*, WDŁ, 1978, nr 7–9, s. 196.

³² *Studium życia rodzinnego w Łodzi*, WDŁ, 1980, nr 10, s. 241.

³³ Por. *Z życia diecezji*, WDŁ, 1979, nr 11–12, s. 284.

-moralnej, jak i biologicznej. „Każdorazowo studium miało swoje motto: *Chcesz pokoju – broń życia* (1978), *Dziecko jest prawdą miłości* (1979), *Rodzina wspólnotą miłości i pokoju* (1980)”³⁴. Od 14 do 27 lipca 1980 r. w Szczawinie odbywał się kurs dla pomocników w katechezie przedmałżeńskiej. Uczestniczyły w nim 22 osoby rekrutujące się z łódzkich ośrodków duszpasterstwa akademickiego. Ich kierownikiem duchowym był ks. A. Świąteczak. Za sprawy organizacyjne odpowiedzialna była dr Z. Szczerska. Wykładowcami byli lekarze, pielęgniarki i osoby świeckie z odpowiednimi kwalifikacjami i legitymujące się misją kanoniczną.

18 października 1981 r. odbyła się inauguracja dwuletniego studium rodzinnego. W inauguracyjnej homilii Pasterz diecezji wyraził swą aprobatę dla tej akcji. „Celem studium było przygotowanie pracowników duszpasterstwa rodzin w parafiach oraz doksztalcenie religijne małżeństw”³⁵. W studium podjęło naukę 80 osób z przynajmniej średnim wykształceniem. Zajęcia obejmowały wykłady z zakresu socjologii, psychologii, teologii dogmatycznej, Pisma Świętego, teologii moralnej, teologii ascetycznej, teologii pastoralnej i nauk biologiczno-medycznych. Było to ostatnie dwuletnie studium kształcące kandydatów do pracy w duszpasterstwie rodzin.

W komunikacie z 18 października 1985 r. podano informację o organizacji trzyletniego Studium Katechetycznego i Życia Rodzinnego w celu przygotowania katechetów i pracowników duszpasterstwa rodzin. Do studium przyjmowano osoby z wykształceniem minimum średnim, mające pozytywną opinię i skierowanie księdza proboszcza, świadectwo z katechizacji w zakresie szkoły średniej i wiek 19–40 lat. Łódzki Ordynariusz bardzo liczył na zaangażowanie się duszpasterzy w to dzieło wspomagania ówczesnej rodziny. W komunikacie przypomniał, że „Kościół zgodnie z Soborem Watykańskim II i odbytymi Synodami Biskupów oczekuje od wszystkich duszpasterzy większego zatroskania się o rodzinę i o dorosłych”³⁶.

Czas pasterzowania biskupa J. Rozwadowskiego w diecezji łódzkiej, to czas nieustannej troski o dobro ówczesnej rodziny łódzkiej. Zaowocowało to działaniami duszpasterskimi dla dobra rodziny, podejmowanymi z aktywnym udziałem rodzin. W ten sposób biskup J. Rozwadowski realizował posoborowy model duszpasterstwa, który postuluje potrzebę zaangażowania katolików świeckich jako warunek skuteczności misji ewangelizacyjnej Kościoła. Tylko dobrze przygotowana kadra współpracowników mogła sprostać ogromowi zadań. Dlatego, mając to na uwadze, podejmowano tak szeroki zakres działań przygotowujących pracowników duszpasterstwa rodzin do odpowiedzialnej pracy w poradnictwie.

³⁴ *Studium życia rodzinnego w Szczawinie koło Łodzi*, WDŁ, 1980, nr 10, s. 241.

³⁵ Por. *Studium życia rodzinnego w Łodzi*, WDŁ, 1982, nr 12, s. 47.

³⁶ *Komunikat o Studium Katechetycznym i Życia Rodzinnego*, WDŁ, 1985, nr 12, s. 265.